

Sylwester Czopek

Instytut Archeologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej – powstanie i perspektywy rozwoju

Od połowy 1999 roku mamy do czynienia z nową instytucją archeologiczną Polski południowo-wschodniej – Instytutem Archeologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie. Powstał on na mocy Zarządzenia Rektora WSP nr 14/99 z dnia 9 lipca 1999, którego najważniejszy fragment brzmi następująco:

„Na podstawie par. 28 Statutu Uczelni, na wniosek Rady Wydziału Socjologiczno-Historycznego zatwierdzony uchwałą Senatu WSP w Rzeszowie w dniu 8.07.1999 wyodrębniam z Instytutu Historii Zakład Archeologii i przekształcam go w Instytut Archeologii”. Zarządzenie podpisał Rektor prof. dr hab. Włodzimierz Bonusiak, przyjaciel i wielki orędownik archeologii.

Nie od rzeczy będzie przypomnienie kolejnych etapów tworzenia Instytutu Archeologii. W Instytucie Historii WSP od wielu lat zatrudniani byli archeolodzy, którzy prowadzili zajęcia dla studentów historii – w ramach przedmiotu pod nazwą historia starożytna ziem polskich (kolejno: dr Kazimierz Moskwa, dr Antoni Kunysz, prof. dr hab. Lucyna Szadkowska, dr Marek Nowak, dr hab. prof. WSP Sylwester Czopek). W 1998 roku zatrudniono drugiego archeologa – prof. dra hab. Michała Parczewskiego, który podjął zajęcia z archeologii średniowiecznej dla II roku historii. Powstał wówczas Zakład Archeologii, wchodzący w skład Instytutu Historii. Stało się wtedy jasne, że przy intensyfikacji wysiłków organizacyjnych możliwe jest podjęcie w niedługim czasie kształcenia na kierunku archeologia. W 1999 roku zatrudniono dwóch kolejnych archeologów – dra hab. prof. WSP Irenę Kutylowską i prof. dra hab. Jana Machnika. Po opracowaniu programu przyszłych studiów (z podziałem na 3-letnie studia licencjackie i 2-letnie magisterskie) złożono odpowiednie wnioski, które zostały pozytywnie ocenione i rozpatrzone. WSP uzyskała pozwolenie na otwarcie kierunku archeologia i kształcenie studentów na poziomie 3-letnich studiów zawodowych (licencjackich). Punktem wyjścia w konstrukcji programu był w tym przypadku zakres kształcenia młodych archeologów na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

Siedzibą Instytutu Archeologii stały się obiekty WSP w Krasnem k/Rzeszowa. Urządzono tam sale wykładowe, gabinety, magazyny oraz Bibliotekę Instytutu. Na początku

1999 roku zatrudniono mgr Beatę Żukowicz, absolwentkę archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego z zadaniem organizowania zbiorów bibliotecznych, które były sukcesywnie przejmowane z darów od innych instytucji archeologicznych (Instytut Archeologii UJ w Krakowie, Katedra Archeologii UMCS w Lublinie, Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, Instytut Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie i Krakowie, części dawnych bibliotek archeologicznych PP PKZ i PTAiN w Rzeszowie) i wielu osób prywatnych¹. Warto zaznaczyć wydanie pierwszej własnej publikacji², którą rozpoczęto oficjalną wymianę międzybiblioteczną. Biblioteka instytutowa przejęła też część wydawnictw archeologicznych przechowywanych do tej pory w zasobach Biblioteki Głównej WSP.

Na początku lipca przeprowadzono postępowanie rekrutacyjne na I rok studiów. Podstawą były wyniki rozmów kwalifikacyjnych na podstawie dwóch lektur wybieranych przez kandydatów z zaproponowanego zestawu. Dodatkowe punkty dawał konkurs świadectw. W sumie rekrutacji poddało się ponad 100 kandydatów, co w obliczu 20 miejsc pokazuje duże zainteresowanie nowym kierunkiem (zgodnie z ogólnopolskimi tendencjami). Poza limitem przyjęto 3 osoby studiujące już historię, a w ramach odwołań kolejnych kandydatów. 1 października podjęło naukę 29 studentów³. W sierpniu i we wrześniu odbywały się pierwsze przewidziane w programie studiów praktyki terenowe. Największa grupa studentów brała udział w badaniach wielokulturowej osady w Wołodzi, gm. Nozdrzec w pow. brzozowskim (stan. 1 – epo-

¹ Wszystkim tym, którzy przyczynili się do powiększenia zbiorów bibliotecznych Instytutu Archeologii składam serdeczne podziękowania.

² S. Czopek, *Pradzieje Polski południowo-wschodniej*, Rzeszów 1999.

³ Monika Bober, Bogusław Dec, Maciej Dębiec, Iwona Florakiewicz, Anna Głuchowska, Jakub Gromek, Krzysztof Guzek, Katarzyna Irzyńska, Agnieszka Karnas, Anna Lasota, Katarzyna Łojowska, Mirosław Mazurek, Joanna Pilszyk, Anna Okoniewska, Małgorzata Platek, Marcin Poniewozik, Bernadeta Rusin, Paweł Sagan, Monika Siek, Krzysztof Słowik, Łukasz Stachurski, Krystian Stankiewicz, Piotr Szmyd, Michał Światowiec, Ireneusz Thomas, Katarzyna Trybała, Magdalena Walaszek, Magdalena Wilk, Joanna Wrotny.

Ryc. 1. Badania wykopaliskowe na stan. 1 w Wołodzi, pow. Brzozów (sierpień 1999 – praktyka „0”)

Ryc. 2. Badania wykopaliskowe na stan. 22 w Grodzisku Dolnym, pow. Leżajsk (wrzesień 1999 – praktyka „0”)

ka kamienia, okres rzymski, a przede wszystkim wczesne średniowiecze). Mniej liczna była ekipa biorąca udział w badaniach stanowiska nr 22 w Grodzisku Dolnym, gm. loco, w pow. leżajskim (osady z wczesnej epoki żelaza, okresu rzymskiego i wczesnej fazy wczesnego średniowiecza oraz cmentarzysko kultury trzcinieckiej). W czasie praktyk większość uczestników po raz pierwszy miała okazję zetknąć się z pracą archeologa w terenie. Badane stanowiska dostarczyły interesujących różnowiekowych materiałów ruchomych, a także przykładów stratygrafii obiektów i warstw. Studentów zapoznano z podstawami metodyki i techniki wykopaliskowej.

Na początku 2000 roku ustabilizował się następujący schemat organizacyjny i kadrowy Instytutu:

Dyrektor – dr hab. prof. WSP Sylwester Czopek

Zakład Archeologii Epoki Kamienia – prof. dr hab. Jan Machnik (kierownik), mgr Renata Zych

Zakład Archeologii Protohistorycznej – dr hab. prof. WSP Sylwester Czopek (kierownik), dr Marek Olbrycht, mgr Krzysztof Ormian

Zakład Archeologii Średniowiecznej – prof. dr hab. Michał Parczewski, dr hab. prof. WSP Irena Kutylowska, dr hab. prof. WSP Jerzy Czajkowski (etnograf)

Biblioteka – mgr Beata Żukowicz

Sekretariat – mgr Joanna Berdowska

Poza tym Instytut współpracuje z innymi archeologami, prowadzącymi zajęcia na zasadzie prac zleconych. Są to: prof. dr hab. Bolesław Ginter, dr Jolanta Nogaj-Chachaj, mgr Piotr Mitura, mgr Wojciech Poradyło.

Istotnym wydarzeniem w krótkiej historii Instytutu było zorganizowanie w dniach 19–20 listopada 1999 międzynarodowej, interdyscyplinarnej konferencji „Wieża w architekturze średniowiecza i nowożytności” (współorganizator: Uniwersyteckie Centrum Archeologii Średniowiecza i Nowożytności przy Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu). Wzięło w niej udział ponad 70 archeologów, historyków, historyków sztuki i kultury, urbanistów z Niemiec, Litwy, Polski, Słowacji i Ukrainy.

Ryc. 3. Konferencja „Wieża w architekturze średniowiecza i nowożytności”, Krasne, 19.11.1999 (na pierwszym planie prof. dr hab. Michał Parczewski i prof. dr hab. Marek Gedl)

Powstanie Instytutu jest bardzo ważne z kilku powodów. Po pierwsze należy podkreślić wielki awans rzeszowskiego ośrodka archeologicznego, który staje się teraz ośrodkiem akademickim. Po drugie istotne jest jego miejsce w strukturze przyszłego uniwersytetu. Nie bez znaczenia jest też intensyfikacja badań, jaka musi w krótkim czasie nastąpić, co z kolei ma wielkie znaczenie dla poznania „odkopanej” przeszłości regionu.

W swej działalności naukowej Instytut zamierza koncentrować swą aktywność wokół wiodącego programu „Wschodnia rubież środkowoeuropejskiej prowincji kulturowej w pradziejach i wczesnym średniowieczu”, który będzie realizowany w ścisłej współpracy z archeologami ukraińskimi i słowackimi. Poza tym badania (zarówno terenowe jak i studialne, gabinetowe) będą dotyczyły różnych aspektów

pradziejów, wczesnego i późnego średniowiecza Polski południowo-wschodniej. Plany dydaktyczne łączą się z systematycznym rozwojem kadry, co umożliwi podjęcie starań o studia magisterskie. Ważne byłoby również uzyskanie akredytacji odpowiedniej komisji uniwersyteckiej.

Instytut Archeologii WSP bardzo blisko współpracuje z Muzeum Okręgowym. Jest to niezwykle istotne wobec braku własnych zbiorów materiałów zabytkowych, które są niezbędne w prowadzeniu zajęć dydaktycznych. Bogate zbiory muzealne służą zatem poznaniu poszczególnych epok pradziejowych i czasów późniejszych. Można mieć nadzieję, że współpraca ta zaowocuje również innymi wspólnymi przedsięwzięciami (badania, wystawy, akcje popularyzatorskie, wydawnictwa).